

POSUDEK DIPLOMOVÉ PRÁCE Bc. JANA NOVOTNÉHO
TÉMA ŽIVOTA U RANÉHO BERGSONA

Práce Jana Novotného nese sice titul „téma života“ u H. Bergsona, ale autor nesleduje Bergsonovy texty primárně z hlediska toho, kde se v nich život stává výslovným tématem. Vychází spíše z toho, že pojem života tvoří v Bergsonově filosofii ústřední operativní nástroj, který slouží k nové formulaci tradičních filosofemat. Bergsonovo myšlení je v tomto ohledu součástí širšího myšlenkového proudu tzv. filosofie života, jíž dává specifickou a velmi výraznou podobu. J. Novotný sleduje ve své práci základní pojmová určení, s nimiž Bergson pracuje, a to ve třech Bergsonových knihách, v *Eseji, Hmotě a paměti* a ve *Vývoji tvořivém*.

V *Eseji* je to bezpochyby základní protiklad času (trvání) a prostoru, tedy protiklad dvojího typu mnohosti a jednoty (heterogenní a homogenní), který se tu do značné míry kryje s protikladem nedělitelného vědomí (vnitřního života) a dělitelné rozprostraněnosti. J. Novotný postupuje spolu s Bergsonovým výkladem, sleduje posuny, ke kterým v něm dochází a snaží se identifikovat problémy, které s sebou Bergsonovo pojetí nese. Jedním z nich je stále přítomný rozpor mezi snahou sestoupit k „autentické“, tj. časové formě zkušenosti života, a povědomím o tom, že s tímto sestupem je spjata i určitá „derealizace“ či snovost, která Bergsona vždy znovu nakonec nutí uznat také životní důležitost prostorovosti, kvantitativního hlediska a všeho toho, co je spjata s jazykem, socialitou a jednáním. Autor konstatuje, že dualita, s níž Bergson pracuje, je „ideální a metodologická“, čímž zřejmě míní, že důraz na dualitu nakonec Bergsona stejně vždy přivádí k souvislosti a vzájemné odkázanosti obou momentů této duality.

Ve *Hmotě a paměti* činí B. další krok k relativizaci dualismu mezi vědomím (pamětí) a hmotou; důležitou roli přitom hraje koncepce hmoty jako obrazu, koncept dvojí paměti (čisté a senzomotorické) a zapojení druhé paměti do vnímání a přítomnosti jednání. Život se tu ukazuje jako oscilace mezi dvojím zaměřením: na původní prožívání a na praktickou zvladatelnost. Tato forma duality dovoluje stupňovitost působení ducha na hmotu a změny životní intenzity. Ve *Vývoji tvořivém* Bergson dospívá k nejširšímu pojetí života, dováděje jeho protikladnost na úroveň evoluční a kosmologickou. Trvání se tu stává vnitřní vývojovou souvislostí celého vesmíru, v němž svoboda a vědomí pronikají hmotou a jsou s to svým tvořivým vzruchem zvrátit sestupnou tendenci jeho pohybu.

J. Novotný ukazuje, že vztah obou podstatných tendencí, jimiž je u Bergsona život vymezen, lze na všech rovinách oprávněně pojmut jako buď jako specifický monismus, nebo jako dynamický dualismus. Jinak vyjádřeno to ovšem znamená, že ani dualismus, ani monismus nejsou pro filosofické uchopení života dostatečně nosné. Problémy důrazu na čisté trvání, na něž J. Novotný na okraj svého výkladu poukazuje, jsou povahy epistemologické (jaký je status intuice? do jaké míry lze čisté trvání vykazatelně poznávat?) i ontologické (v čem spočívá identita subjektu? je čisté, vnitřně zakoušené trvání jedno, nebo je jich víc? (27) Kdo je subjektem svobody? Může

být subjekt svobodný jakožto *jednající*? Autor žádný z těchto námětů nerozvíjí v soustavnější kritické zhodnocení, ale vzhledem k zarámování celé práce, totiž k otázce, co z určité filosofie „plyne pro (náš) život“ (str. 8), by bylo oprávněné se ho zeptat: Jaké důsledky má tedy Bergsonovo pojetí života pro (náš) život? Připravuje nás „prostorové zkreslení“ a kvantifikace o možnost zakoušet život v jeho celistvosti a jedinečnosti, vede k neautenticitě, „nahraditelnosti“ (str. 21)? A vede naopak důraz na fundamentálnost časového trvání a kontinuity vědomí k hlubší či intenzivnější zkušenosti života?

Autor sleduje Bergsonovo myšlení s porozuměním pro jeho souvislosti, je s to je srozumitelně vyložit, ale zachovává si i od něho i odstup. Opírá se o novější českou sekundární literaturu, ze zahraniční se příležitostně dovolává jen G. Deleuze. Práce nestaví na odív akademičnost, je na ní patrné, že je vedena snahou ujasnit si s Bergsonovou pomocí základní filosofické možnosti, jak životu rozumět, jinými slovy: že je vedena zájmem životním. Stupeň hodnocení navrhuji mezi výbornou a velmi dobrou.

prof. Pavel Kouba